

GUIDE

FOLKEHELSE, MILJØ, ESTETIKK I ALT VI GJØR

For Rissa kommune

Forord

I kommuneplanens samfunnsdel fra oktober 2014, ble det vedtatt at folkehelse, miljø og estetikk skal være gjennomgående satsingsområder. Arbeid og utvikling i rissasamfunnet skal fremme god folkehelse, bidra til ivaretagelse av miljøet, og sørge for estetiske løsninger i våre omgivelser.

Alle samfunnsområder og forvaltningsnivåer på politisk, administrativt og faglig plan, må ta ansvar for å fremme folkehelse, miljø og estetikk.

Guiden skal gi økt forståelse for hva vektlegging av folkehelse, miljø og estetikk kan bety for enhetene når beslutninger skal tas.

Det oppfordres til tverrfaglig samarbeid når tiltak planlegges, utvikles og iverksettes.

Rissa kommune, juni 2016

Eva Støbbakk – folkehelsekoordinator

Liv Heide – rådgiver miljø

Linn Kristin Hassel - arealplanlegger

Folkehelse, miljø, estetikk – hva er det?

Folkehelse

Folkehelse er befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning.

Folkehelsearbeid handler om tiltak som kan gjøre det lettere for folk å utvikle og opprettholde gode helsevaner.

Folkehelsearbeid er altså samfunnets samlede innsats for å opprettholde, bedre og fremme befolkningens helse.

Miljø

Å ta vare på miljøet handler om å legge til rette for en utvikling som fører til at vi dekker de behovene vi har i dag for mat, medisiner og materielle goder, uten at vi ødelegger muligheten for kommende generasjoner til å dekke sine behov.

Estetikk

Estetikk handler om hva vi opplever som ønskelig, verdifullt og vakkert. God estetisk kvalitet er knyttet til menneskers bruk og opplevelse av fysiske omgivelser, herunder de verdier og følelser vi knytter til ytre form og funksjonalitet.

Folkehelse og folkehelsearbeid

– hvorfor er det viktig?

Vi står overfor store nasjonale helseutfordringer.

Dagens helsetilstand og morgendagens helseutfordringer er i stor grad knyttet til hvordan folk lever livene sine, og hvordan samfunnet er organisert.

Folkehelsearbeid skal fokusere på forhold i samfunnet som kan gi innbyggerne en bedre helse.

Folkehelsearbeid er viktig for å bedre trivsel, livskvalitet, mestringsevne og trygghet for innbyggerne.

Kommunen skal fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller.

Miljø

– hvorfor er det viktig?

Alle er avhengige av naturen rundt seg. Den forsyner oss med det meste av det vi trenger for å overleve, slik som mat, vann, medisiner og ulike materialer. Naturen har også en viktig funksjon gjennom regulerende tjenester for luftkvalitet, klima, vann mm. Det er viktig at vi tar vare på natur og økosystemer i vann, luft og jord for at de fortsatt skal forsyne oss med ressurser og tjenester.

Det betyr at vi må bruke minst mulig miljøgifter, ta vare på de ulike naturtypene, ivareta funksjonelle grønnkorridorer, og velge produkter og tjenester som på lang sikt gir lavest mulig CO2 utslipp.

Utfordringen er å endre forbruket slik at de ressursene vi bruker i større grad går til aktiviteter og materialer som gir færre belastninger på miljøet.

Estetikk

– hvorfor er det viktig?

I flere stortingsmeldinger samt by- og tettstedsutviklingsprogram, har staten fremhevet betydningen av visuelt miljø og estetisk kvalitet i fysiske omgivelser.

Det fysiske miljøet, hvordan det fremstår og er bygd opp, har stor betydning for det enkelte menneskets oppvekstvilkår og livskvalitet.

Arkitektur, omgivers utforming, og design av enkeltelementer, er også med på å gi steder identitet. Fokus på estetikk kan bidra til å styrke stedsidentiteten, som er en sentral del av kulturarven.

Estetisk kvalitet i omgivelser kan også bidra til å øke kommunens og lokale aktørers konkurransevne.

Sammenhenger mellom temaene

Natur og omgivelser er med på å styre hvordan vi lever og hva vi gjør. Hvordan områdene rundt oss er utformet, og hvordan miljøet blir ivaretatt, er i stor grad med på å påvirke hvordan vi har det.

Helsetilstanden til befolkningen er direkte påvirket av samfunnet og omgivelsene vi lever i. Den estetiske utformingen påvirker trivsel og helse, og miljøfaktorer kan både fremme og svekke helsen.

Uten luft, vann, jord og mat, og uten fungerende økosystemer og forutsigbart klima, er menneskers helse og fremtid truet.

Det blir viktig å velge sunne produkter med lite miljø og helseskade (se *erdetfarlig.no*).

Målet med guiden

Guiden skal inspirere og veilede kommunale enheter og ansatte til å vektlegge folkehelse, miljø og estetikk i sitt daglige arbeid.

Guiden skal gi en felles forståelse for satsingsområdene og bidra til at alle får et bedre grunnlag for beslutninger.

BYGG OG EIENDOM

Folkehelse

I og ved (nye) offentlige bygg bør det tilrettelegges for følgende for brukere, ansatte og besøkende:

Sosiale møteplasser

Rekreasjon

Fysisk aktivitet

Sykkelparkering

Mulighet for mestringsfølelse

Opplevd trygghet

Trivsel

Ved nye bygg og rehabiliteringer må medvirkning blant brukere og ansatte ivaretas.

Universell utforming av bygninger og anlegg som sikrer likeverdig tilgang og bruk for alle.

Estetikk

I og ved offentlige bygg bør følgende detaljer vektlegges:

Utsmykning

Gjerne i samarbeid med lokale lag og foreninger.

Type dekke på bakken

Kantstein

Lysarmaturer/master

Type belysning (inne og ute)

Grønnstruktur (Skjøtselsplan)

Opparbeidelse av p-plasser

Farger

Materialvalg

Kontinuerlig drift og vedlikehold av offentlige bygg med tilknyttede utomhusarealer og grønnstruktur.

Miljø

Unngå bruk av miljøgifter

Bygninger og innkjøp:

Benytt tre, eller andre naturlige byggematerialer (i størst mulig grad).

Benytt materialer som kan gjenvinnes eller brukes på nytt.

Velg miljøsertifiserte og allergivennlige produkter og løsninger.

Benytt års og levetidskostnader som vurderingselement ved vurdering av alternative løsninger.

Uteområder:

Bruk stedeegne arter eller nyttevekster ved beplantning.

Unngå bruk av sprøytemidler på offentlige arealer.

Benytt retningslinjer for behandling av miljøgifter.

HELSE OG OMSORG

Folkehelse

Prioritere forebygging

Tilrettelegge for sosiale møteplasser og kulturopplevelser

Vektlegge kompetanse, kvalitet og gode arbeidsmiljø i tjenesteområdene

Tilgang til nødvendige tjenester for alle

Gi råd og veiledning om:

Egenmestring (hjelp til selvhjelp)

Ernæring/kosthold

Tannhelse

Fysisk aktivitet

Fallforebygging

Vektlegges følgende?

Trygghet og trivsel

Sanitærforhold

Hygiene

Luftkvalitet

Inneklima

Støynivå

Gi råd og veiledning om tobakk, alkohol og andre rusmidler.

Integrere innvandrere ved tilrettelegging av felles aktiviteter og møtearenaer for å skape like livsvilkår og unngå sosiale ulikheter

Estetikk

Vektlegg betydningen av de fysiske omgivelsene og opplevelsen av å oppholde seg i og omkring kommunens helseinstitusjoner og bolig gjennom:

Møblering

Farger

Bruk av kunst og utsmykning

Planter

Lys, lyd og musikk

Hageanlegg

Miljø

Miljøsertifisering av institusjoner og bofellesskap

Tilrettelegge for kildesortering ved institusjoner og bofellesskap

Velg svanemerkede eller andre miljøriktige produkter

Stimulere til å gå og sykle til gjøremål

Oppfordre til å kjøpe brukt

Arbeide systematisk med å redusere matsvinn

Øke bruken av lokalproduserte råvarer

Jobbe for å redusere bruk av engangsutstyr til et minimum

Vurdere El-bil og el-sykkel ved anskaffelse av nye kjøretøy

KOMMUNALTEKNIKK

Folkehelse

Sørge for kontinuerlig oppdaterte beredskapsplaner som har fokus på de største utfordringene

Gode rutiner for å sikre drikkevannskvaliteten, hindre smittespredning i vann- og avløpssystemet, samt for regelmessige prøver av badevann på mye brukte badeplasser

Regelmessige befaringer og prøvetakinger for å oppdage uønsket kloakkutslipp.

Være obs på følgende faktorer ved plassering av avfallsbeholdere

Lukt

Estetikk

Lokalisering

Skadedyr

Sikre opplevelsen av trygghet i nærmiljøet

- Belysning

- Lekeplasser

- Rydding langs veg og gangveger

Redusere risikoen for å bli utsatt for ulykker langs veg og gangveger, inkludert skolevei.

Estetikk

Veg: Kosting, feiing, rengjøring

Velge materialer og design på elementer som passer til omgivelsene

- kantstein

- belegningsstein

- lysarmatur

- benker

- busskur

- skilt

- avfallsbeholdere

Bevisst utforming (arkitektur) av kommunaltekniske bygg

- Eks. pumpestasjoner, renseanlegg

Vedlikehold av grønnstruktur (skjøtselplaner)

Holde bekker åpne

Vedlikehold av gangbruer

Tenke over funksjonalitet, levetid og enkelt vedlikehold i langsiktig perspektiv

Miljø

Vektlegge miljø ved innkjøp av biler og annet utstyr

Ta hensyn til forventede klimaendringer ved nye tiltak (fordrøyningsdammer, dimensjonering av rør, åpne vannveier for håndtering av overvann m.m)

Bruk miljø som vektning ved anbudsutlysninger, eks. krevet at bedriften som skal ha oppdraget har miljøstyringssystem

Sørge for tilfredsstillende forhold for innsamling, oppbevaring og sluttbehandling av spesialavfall

Bruk stedeegne arter i grøntområder

KULTUR

Folkehelse

Bygge opp under aktiviteten til og utviklingen av frivillige lag og foreninger

Bygge opp under et mangfoldig kulturtilbud som gir innbyggerne mulighet til å ta del i sosiale nettverk som gir mulighet for mestring, trivsel og utvikling

Integrere minoritetsbefolkningen for å utjevne sosiale helseforskjeller

Gi innbyggerne mulighet for naturopplevelser

Tilby et ellers mangfoldig kulturliv.

Utvikle og bruke natur og kulturlandskap som identitetsbærer for innbyggerne.

Estetikk

Vektlegg følgende ved planlegging av idrettsanlegg:
Plassering i terrenget og landskapet
Utforming av selve anlegget (arkitektur og materialvalg)
Opparbeidelse av uteområdet omkring idrettsanlegg med beplantning, møblering, definerte parkeringsareal.

«Anlegget - ikke bare for aktiviteten sin del, men for samfunnet sin del.»

Bibliotek

For å skape grunnlag for en god opplevelse er utforming, utsmykning, møblering, fargevalg, belysning viktige elementer

Kulturminner

Ivaretagelse eller utvikling av kulturminner gir karakter og historisk dybde til våre fysiske omgivelser. Samarbeid med planavdelingen.

Kulturskolen

Integrere forståelsen for hva estetikk betyr for mennesket i kulturskolens tilbud

Miljø

Vurdere tidspunkter og lokalisering av aktiviteter ut fra kollektivtilbudet

Stimulere til kameratkjøring til aktiviteter og arrangement

Sette fokus på miljø i kulturskolens tilbud, eks. gjenbruk, energisparing.

Søppelsortering i forbindelse med arrangement

OPPVEKST

Folkehelse

Vektlegg tilgjengelighet på sunn mat og kaldt vann

Tilrettelegge for gode, rolige måltider

Gi tilfredsstillende mulighet til fysisk aktivitet

Jobbe for trygge skoleveier som innbyr til å gå eller sykle

Tilrettelegge soner for ulik type aktivitet som stimulerer til trivsel og mestring

Stimulere til et godt skolemiljø, blant annet for å hindre frafall i skolen

Estetikk

Det fysiske miljøet har stor betydning for barn og ungdoms trivsel.

Gi estetikkens betydning plass i opplæringen for barn og ungdom.

La barn og ungdom medvirke i utforming av omgivelsene.

Gjør helhetlige vurderinger ved alle innkjøp og endringer. Opprett estetikkgruppe som ivaretar dette ved innkjøp og endringer inne og ute.

Definer en fargepallett som er gjennomgående ved innkjøp og utførelser.

Bevisst bruk av kunst inne og ute

Sørge for system som stimulerer til å ha det ryddig

Miljø

Oppmuntre til miljøsertifisering av enhetene (eks. miljøfyrtårn eller grønt flagg)

med fokus på:

- Innkjøp/gjenbruk
- Avfallsreduksjon
- Transport
- Arbeidsmiljø

Stimulere til at elevene i størst mulig grad går og sykler til skolen

Ved innkjøp, vektlegge miljøpåvirkningen fra produktet

Bruke «den naturlige skolesekken»

RISSA UTVIKLING

Folkehelse

Arbeide strategisk med å skape et mangfoldig arbeidsmarked i kommunen

Stimulere til produksjon og verdsetting av lokale råvarer

Jobbe strategisk med et handelssentrum som stimulerer til økt lokal handel

Jobbe systematisk med å ivareta kulturlandskapet, bl.a. for å hindre gjengroing

Vektlegge ivaretagelse av kulturarven ved råd og veiledning

Estetikk

Oppfordre til ivaretagelse av kulturlandskapet, inkludert gårdsbebyggelse.

Oppfordre til arkitektonisk/estetisk gode løsninger ved ny gårdsbebyggelse

Aktiv rolle for å få tomme næringslokaler i bruk

Oppfordre til arkitektonisk/estetisk gode løsninger ved ny næringsbebyggelse

Påvirke til detaljert opparbeidelse av de fysiske omgivelsene i næringsområder. Bl.a. p-plasser med beplantning, belysning m.m.

Bidra til opparbeidelse av turistpunkt, som utsiktspunkt og rasteplasser, på en tiltalende måte

Inspirere til ryddige gårdsanlegg

Miljø

Veilede og stimulere etablerere i hvordan bedriften kan gjøres mest mulig miljøvennlig (eks. gjennom miljøsertifisering)

Oppfordre næringslivet til å tilpasse seg klimaendringene, eks. ekstremnedbør.

Jobbe systematisk med å få bukt med forurensning i landbruket og annet næringsliv

Ta vare på myrområder

Inspirere til økologisk landbruk

Inspirere til god utnyttelse av dyrkajord og beitelandskap

Fokus på landbruksforsøpling, eks. gamle rundballer m.m.

Ta vare på det biologiske mangfoldet, eks. ved å ivareta av kantvegetasjon i jord- og skogbruk

PLAN, KART OG MILJØ

Folkehelse

Ivareta den helhetlige boligpolitikken med tilstrekkelig og variert boligbygging til folk i alle livsfaser

Tilrettelegge for gode møteplasser i boligområder som innbyr til et godt miljø med liv, lek, samvær og tilhørighet

Tilrettelegge for fysisk aktivitet for barn, voksne og eldre

Tilrettelegge for at det skal være attraktivt å gå og sykle

Søke om eksterne tilskudd for å kunne gjennomføre tiltak, eks spillemidler

Tilrettelegge for naturopplevelser i form av vegetasjon, dyreliv, vann og vassdrag, terrengformer m.m.

Merking til turstier fra bolig- og sentrumsområder (lavterskeltilbud)

Vurdere støy i planlegging

Estetikk

God design og layout på kommunens karttjeneste.

Ved utarbeidelse av kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner kan det lages bestemmelser som ivaretar følgende ved ny utbygging:

- Tilpasning til terrenget
- Ivaretagelse av naturelementer
- Ivaretagelse eller opparbeidelse av en viss andel grønnstruktur
- Bevisst valg av arkitektur ifht. omgivelsene
- Form og dimensjoner på gangstier og vegger tilpasset ønsket bruk og funksjon
- Krav til utomhusplaner
- Samtidig opparbeidelse av boliger og grønnstruktur

Miljø

Planlegg større boligområder nært sentrum, bygdesentrum eller kollektivakse

Planlegg for at beboere enkelt kan nå sentrumsfunksjoner og skole ved å gå eller sykle

Gir lokale grunnforhold forurensningsfare?

Planlegge for å ivareta naturgrunnlaget og det biologiske mangfoldet

Planlegg for et mangfoldig naturmiljø i sentrums- og boligområder

Reguleringsbestemmelser om bruk av stedeagne arter og nyttevekster

Stimuler til bruk av miljøvennlige materialer gjennom reguleringsplaner

Tilrettelegg for brukervennlig avfallssortering/håndtering

Ta hensyn til ekstremnedbør og økt flomfare også i mindre vassdrag i arealforvaltningen (se klimatilpaning.no)